

Zielone liście na ulicach Berlina

Marcin Szporko, Krystyna Gierszewska

Poniższy tekst jest rozwinięciem referatu *Hemp market in Berlin. Illegal and legal aspects* przedstawionego w czasie szkoły letniej przy Katedrze Etnologii Europejskiej Uniwersytetu Humboldta w Berlinie. Tematem ogólnym zajęć była *Anthropology 'in' versus 'of' the city*, a nasze badania prowadziliśmy w grupie *Consume: global and local*. Zaproponowane zagadnienia (zróżnicowanie konsumpcji w największych domach towarowych Berlina Zachodniego i Wschodniego; konsumpcja miejsc wypoczynkowych na przykładzie Wahnsee) nie wydawały nam się interesujące. Temat pojawił się sam. Obok naszego hotelu, w dzielnicy berlińskiej alternatywy – Kreuzbergu, znajdował się skwerek, gdzie spotkaliśmy wieczorem rodaka; aktywnego berlińskiego punka, palacza marihuany. To właśnie konsumpcja konopi stała się dla nas interesującym zagadnieniem badawczym.

Początkowo chcieliśmy badać wyłącznie konsumpcję konopi jako używki, ale szybko rozszerzyliśmy pole badawcze o legalny rynek produktów otrzymywanych z tej rośliny. Rozmowy i obserwacje prowadziliśmy w miejscach nielegalnej sprzedaży marihuany, specjalistycznych sklepach (tzw. Hanf-Häuser) oraz w berlińskim Muzeum Konopi. Spotkaliśmy się także z działaczami Partii Zielonych/Związek 90, którzy zajmują się problemem legalizacji konopi.

Konopie okazały się przedmiotem, który sprzedać można zarówno jako narkotyk miękki, surowiec do wyrobu

przedmiotów użytkowych, a także jako symbol określonego stylu życia i preferencji politycznych. Wokół tych czterech aspektów konsumpcji skoncentrowaliśmy swoje badania terenowe.

Konopie jako używka

Przepisy prawne obowiązujące na terenie Berlina pozwalają na posiadanie niewielkich ilości haszyszu lub marihuany, ale nie pozwalają zarówno na obrót, jak i uprawę narkotycznych odmian konopi. W związku z tym tworzy się nielegalny rynek. Mimo to wydaje się, że władza toleruje to zjawisko; w przeciwieństwie do obrotu narkotykami twardymi (heroiną, amfetaminą, kokainą).

Objęliśmy obserwacją dwa miejsca związane z nielegalnym handlem konopiami. Każde z nich ma swoją własną specyfikę. Pierwsze z tych miejsc to mały plac przy stacji U-Bahn w sąsiedztwie bazaru przy Herman Platz. Towarem oferowanym tam jest haszysz; sprzedawcami – Turcy i Libańczycy. Drugim miejscem był popularny klub na Kreuzbergu. Oferowanym towarem są różne gatunki marihuany, zaś sprzedawcami – Murzyni (z Afryki i Karaibów).

Transakcje w obydwu miejscach mają zupełnie odmienny charakter. Lewantyńczycy z Herman Platz sprzedają swój towar w sposób, który można określić jako konspiracyjny; aby dokonać sprzedaży, odchodzą ze swoimi klientami do pobliskiego parku. W klubie zarówno spożycie, jak i obrót marihuaną przebiega niemal jawnie. W czasie imprez (np. występu bębniistów z Zairu, *reggae party*) charakterystyczny słodki zapach dymu można wyczuć z dużej odległości. Sprzedawcy sami pytają potencjalnych klientów: *Do you need grass?*¹.

Pięćdziesiąt tysięcy produktów

Dużo ciekawszy dla polskiego obserwatora jest legalny rynek konopi. Specjalistyczne sklepy oferują dwie grupy towarów

berlin 23. aug. 1997

HANF PARADE '97

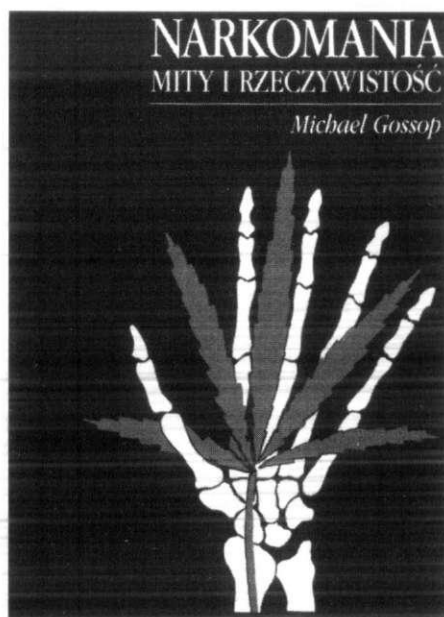
mit hanf in die zukunft! legalisierung jetzt!

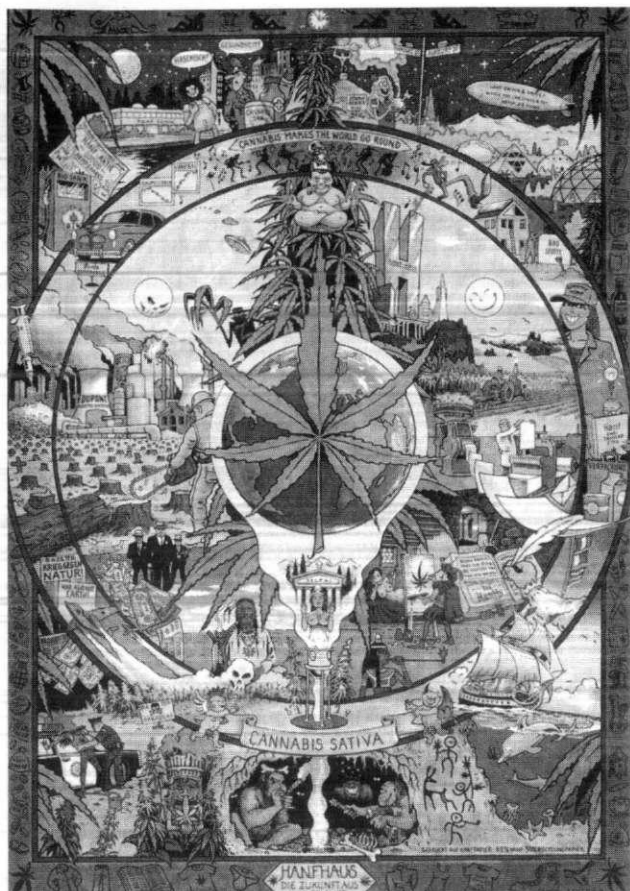

bundesweite demonstration, musik, essen, infostände, etc...

beginn der parade: 14 uhr/ernst-reuter-platz
abschlussveranstaltung: ab 16 uhr/platz vor dem brandenburger tor (westseite)

hotline: 030-572398 internet: <http://www.hanfnet.de/hanfparade>
kontakt und anmeldung:
hanfparade 97 krossener str. 23 10645 berlin tel. 030-264090, fax 030-2640919
spendenkonto: hanfparade 97 kfo # 23013380, blz 100 900 00, volkbank bin

związanych z ich konsumpcją. Pierwsza z nich obejmuje przedmioty łączące się z narkotycznym aspektem używania konopi. Oferta jest bogata. Nabyć można przeróżne fajki i przybory do palenia, literaturę fachową – tak czasopisma, jak i książki (kilkadziesiąt tytułów), nasiona narkotycznych odmian. Natomiast w specjalistycznym sklepie ogrodniczym (*Grass Grün*) dostępne są narzędzia i urządzenia, często bardzo skomplikowane i kosztowne, do domowej uprawy tej rośliny. Wydaje się, że wiele balkonów na Kreuzbergu należy do klientów tego sklepu.

Druga grupa towarów nie jest związana bezpośrednio z konopiami jako narkotykami. Nie spodziewaliśmy się, że z konopi otrzymać można proszek do prania, formir do mebli, napój gazowany czy papier do drukarki. Poza tym nabyć można m.in. parafarmaceutyki, kosmetyki, odzież, tkaniny. Jak nas poinformowano w jednym ze sklepów, z konopi otrzymać można 50 tysięcy produktów. Do tematu wieloaspektowego użytkowania konopi jeszcze powrócimy.

„The Cannabia makes the world go around”

Konopie można także konsumować w sferze symbolicznej. Wszystkie wspomniane powyżej produkty oznaczane są symbolem charakterystycznego zielonego liścia. Motyw ten jest również obecny na licznych gadżetach: biżuterii (zarówno w konwencji „odpustowej”, jak i bardzo ekskluzywnej), pocztówkach, naszywkach, portfelach oraz plakatach. Zielony liść pełni tu rolę powszechnie znanego symbolu odnoszącego się do określonego stylu życia. Jeden z plakatów przedstawia w formie mandali „prokonopny” minimanifest, gdzie po stronie jasnej rosną łany konopi i spacerują wśród nich

szczęśliwi użytkownicy, druga strona to obraz przemocy, gwałtu i zatrucia środowiska. Plakat wieńczy hasło: *The Cannabia makes the world go around*. To przeciwstawienie pozytywnego świata użytkowników konopi i mrocznego ich przeciwników pojawiało się we wszystkich rozmowach z osobami związanymi z rynkiem konopi.

W trakcie naszych badań dotarliśmy do sklepiku *Elixier*, położonego w równie alternatywnej jak Kreuzberg dzielnicy Prenzlauer Berg. Sklep ten poza typowymi zestawami przyborów do palenia i nasionami konopi oferował szeroki wybór innych roślin psychoaktywnych (np. wilczą jagodę, yage, peyotl), bogaty zestaw transowej muzyki i koszulki z psychodelicznymi wzorami. Jak się wydaje, jest to także miejsce towarzyskich spotkań. Wnętrze urządzone jest w stylu nie pozostawiającym wątpliwości co do jego alternatywnego charakteru, czym różniło się znacznie od zaprojektowanych w konwencji luksusowego butik *Hanf-Hauses*.

Właściciel *Elixier* opisał nam styl życia, który realizuje tak on, jak i goście jego sklepu. Jest to według niego droga przeciwna kulturze konsumpcyjnej, w której podstawowe używki – tytoń i alkohol – służą wyłącznie celom rozrywkowym. Środki psychoaktywne (wśród nich marihuana) dają, jak to ujął, możliwość pogłębienia samoświadomości. Dlatego określa swoich klientów (*from 8 to 80*) jako osoby poszukujące sensu życia. Próbuje to osiągnąć poprzez doświadczenia parareligijne, np. odprowadzane w parkach rytuały „szamańskie”, w czasie których zażywają sprzedawane w *Elixier* specyfiki: *Shaman Smoke*, *Moon Walk*, *Lunatonic*, *Purification*, *Meditation*, *Tibetan Ritual Herbs* etc.

Można uznać, że konopie zostały zmitologizowane. Chyba żadna inna legalna czy nielegalna używka nie stała się bazą dla tak szerokiej symboliki i tak rozbudowanej ideologii.

Z rozmów wynika, że konopie nie tylko „wprawiają świat w ruch”, ale wręcz mogą go zbawić. Podkreślane wszechstronne możliwości wykorzystania konopi (50 tysięcy produktów) i ich przyjazna środowisku uprawa² stają się argumentem na rzecz legalizacji marihuany.

Według zwolenników do głównych przeciwników legalizacji należą przedstawiciele przemysłu papierniczego, odzieżowego i kosmetycznego, którzy obawiają się konkurencji tanich i przyjaznych dla środowiska wyrobów z konopi. Nasi rozmówcy wiązali pozytywny stosunek do konopi (zarówno do używki, jak surowca przemysłowego) z inną wizją rozwoju świata, cywilizacji i własnej osobowości.

Oponenci odwołują się zazwyczaj do dwóch argumentów. Po pierwsze uważają, że nie ma różnicy między narkotykami

miękkimi i twardymi, zatem palenie marihuany jest dla nich nieomal tożsame z konsumpcją opiatów. Mocno utrwalone jest także przekonanie, że palenie marihuany czy haszyszu jest wstępem do konsumpcji twardych narkotyków.

Oponenti i zwolennicy wykorzystują podobne połączenia symboli, nadając im przeciwne znaczenia. Na ulotce reklamującej *HanfParade* liść konopi łączy się z otwartą, wyciągniętą dłonią; na okładce książki M. Gossopa³ liść splata się z palcami szkieletu (zob. ilustracje). Mimo że okładka pochodzi z innego miejsca niż Berlin 1997, uznaliśmy, że jest dobrym przykładem na wykorzystanie symboli liścia oraz dłoni przez wymienione grupy.

„Hanf wird siegen”

Stosunek do legalizacji konopi dzieli także scenę polityczną. Z przeprowadzonych rozmów wynika, że przeciwnicy legalizacji związani są zazwyczaj z konserwatywną prawicą, natomiast zwolennicy z ugrupowaniami lewicowymi i ekologicznymi.

W Berlinie na rzecz legalizacji szczególnie aktywnie działa Partia Zielonych/Związek 90. Joachimem Eul jest szefem specjalnego oddziału tej partii o nazwie *Arbeits Gemeinschaft Drogen*, który zajmuje się akcją na rzecz legalizacji konopi. Otrzymaliśmy od niego plakat wyborczy, przedstawiający jeden z symboli Berlina, pomnik bogini zwycięstwa zwany Golden Elsa z liściem konopi we wzniezionej ręce. Hasło na plakacie brzmi *Hanf wird siegen* [„Konopie zwyciężą”]. Postulat legalizacji konopi stanowią trwały element programu politycznego Partii Zielonych.

Jednym z działań organizowanych na rzecz legalizacji przez Partię Zielonych jest tzw. *HanfParade*. Sponsorem tej międzynarodowej imprezy były firmy produkujące opisane wyżej towary z konopi. Paradzie, która przeszła po raz pierwszy w 1996 roku ulicami Berlina, towarzyszyły koncerty oraz wystąpienia zwolenników legalizacji.

W organizacji tej imprezy znaczący udział odegrało także *HanfMuseum*. Jest to jedyna tego typu instytucja w Niemczech – została założona w 1994 roku i stanowi prywatną własność. Zwiedzając sale wystawowe, zapoznać się można z wszystkimi aspektami wykorzystania konopi. Przy prezentacji zachowany został klasyczny podział na kulturę materialną, duchową i społeczną. W pierwszej sali wystawione są narzędzia służące do uprawy konopi, archiwalne zdjęcia ze żniw (m.in. z publikacji W. Strzeleckiego). Konopie są tu przedstawione jako jedna z roślin przemysłowych (oleisto-włókienniczych). Odwiedzający muzeum, m.in. zorganizowane wycieczki szkolne (sic!), podziwiać mogą także dorodne krzaki narkotycznych odmian konopi rosnące w małej szklarni będącej częścią wystawy. Duża część ekspozycji poświęcona jest rytualnemu używaniu konopi. Ilustrują to zdjęcia obrzędów religijnych i magicz-

nych – m.in. z hinduistycznych, buddyjskich, indiańskich i rasta-fariańskich. Ostatnią część ekspozycji stanowi sala poświęcona pamięci niedawno zmarłego Wolfganga Neussa. Był on najbardziej znanym berlińskim ideologiem konopi. Płyty CD z jego przemówieniami można nabyć w sklepiku przymuzealnym i we wszystkich pozostałych sklepach sprzedających wyroby z konopi.

Wnioski

Z przeprowadzonych przez nas rozmów i obserwacji wynika, że używanie konopi i ich graficznego symbolu zyskało następujące interpretacje:

1. **Znak tożsamości.** Znak konopnego liścia funkcjonować zaczął jako powszechnie znany symbol desygnujący przynależność jego użytkowników do grupy określanej przez nich jako alternatywna.

2. **Znak sympatii proekologicznych.** Konopie tu mają symbolizować roślinę, której konsekwentne użytkowanie może wpłynąć pozytywnie na środowisko („pięćdziesiąt tysięcy produktów”).

3. **Znak handlowy.** Producenci wyrobów z konopi wykorzystują znaczenie nowo powstałego symbolu. Koszule z konopi opatrzone taką metką kosztują w przybliżeniu cztery razy tyle co takie same z bawełny czy lnu.

4. **Znak preferencji politycznych.** Wśród użytkowników tego znaku przeważają osoby o poglądach lewicowych i ekologicznych, m.in. członkowie Green Party.

Konopie jako używka od czasu rozwoju ruchów alternatywnych w końcu lat 60. stają się coraz bardziej popularne w Europie. Berlin – jak się nam wydaje – znajduje się w połowie drogi pomiędzy Amsterdamem – gdzie spożywanie miękkich narkotyków jest akceptowane, funkcjonuje w ramach legalnej kultury, a nawet stanowi turystyczną atrakcję – a Warszawą, w której problem konopi jest postrzegany wyłącznie w ramach zjawiska narkomanii i nie wytworzyło się opisane powyżej zjawisko kulturowe, tak w sferze materialnej, jak symbolicznej.

PRZYPISY

¹ Warto zaznaczyć, że poza Lewantyńczykami wszystkie osoby związane z konopiami posługują się biegle językiem angielskim.

² Jeden z ulubionych argumentów brzmi, że

w uprawie konopi nie używa się pestycydów i innych chemicznych środków ochrony roślin.

³ *Narkomania. Mity i rzeczywistość*, PWN, Warszawa 1993